

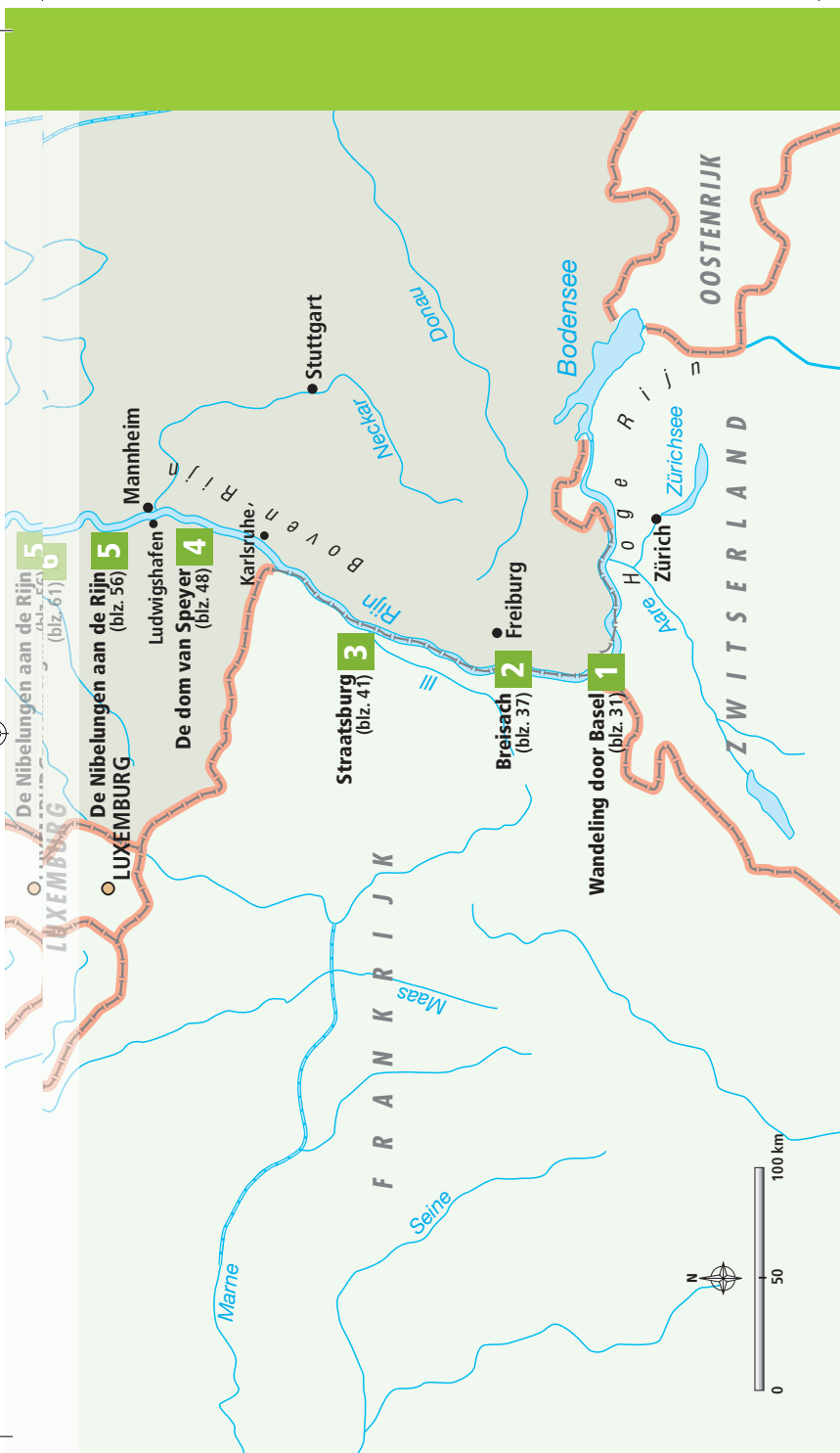
ANWBEXTRA

Rijnroute

De 15 hoogtepunten in een oogopslag

Welkom

Willkommen	6
Ter oriëntatie	8
Kennismaking, de Rijn in cijfers	10
Geschiedenis, heden, toekomst	14
Eten en drinken	16
Praktische informatie	18

Onderweg op de Rijn

De Boven-Rijn	30
Basel 30, Van Basel naar Breisach 36, Breisach 36, Richting Straatsburg 39, Straatsburg 40, Karlsruhe 45, Van Karlsruhe naar Speyer 46, Speyer 47, Richting Worms 53, Mannheim 54, Worms 55, De route naar Mainz 60 Mainz 60, De Rheingau 65, Eltville 66, Naar de Midden-Rijn 67	
De Midden-Rijn	68
Rüdesheim 68, Bingen 71, Van Bingen naar Bacharach 76 Bacharach 76, Richting St. Goar 78, St. Goar/St. Goarshausen 78 Boppard 80, Van Boppard naar Braubach 82, Koblenz 83 Van Koblenz naar Andernach 87, Königswinter 88, Bonn 89	
De Beneden-Rijn en de Rijndelta	94
Keulen 94, Düsseldorf 100, Naar de Rijndelta 103 De delta 106, Arnhem 106, Utrecht 107 Amsterdam 109, Rotterdam 113	

De 15 hoogtepunten

- 1 De eerste grote stad aan de Rijn – wandeling door Basel** 31
De Rijn smeedt het kleine en het grote Basel aaneen tot een idyllische stad, die u heel goed al wandelend kunt leren kennen.
- 2 Vestingstad en toegangspoort tot de Kaiserstuhl – Breisach** 37
De imposante middeleeuwse vestingmuren liggen te midden van lieflijke en zonovergoten wijngaarden.
- 3 Duits-Franse vriendschap – Straatsburg** 41
In de smalle straatjes met soms nog Duitse namen ondervindt u het onvervalste savoir-vivre van de Fransen.

4	Romaanse architectuur aan de Rijn – de dom van Speyer	48
	De fantastische kathedraal in romaanse stijl werd een laatste rustplaats voor keizers en koningen.	
5	'Uns ist in alten Maeren ...' – de Nibelungen aan de Rijn	56
	Liefde en intriges, een schat, een moord en nog meer bloedvergieten: volg het spoor van de Nibelungen in Worms.	
6	Ter ere van de uitvinder – het Gutenbergmuseum	61
	Gutenberg gebruikte bij het drukken van een bijbel als eerste losse gegoten letters. Hoe het verder ging, kunt u in Mainz zien.	
7	'Zum deutschen Rhein' – het Niederwaldmonument	69
	Hoog boven de Rijn bij Rüdesheim waakt Germania over de rivier en het landschap – zelfs nog in een verenigd Europa.	
8	Werelderfgoed – de romantische Midden-Rijn	72
	Het summum van Rijnromantiek is het gedeelte van de rivier tussen Bingen en Koblenz.	
9	Waar de Rijn en de Moezel elkaar ontmoeten – Koblenz	84
	Met een waslijst aan bezienswaardigheden eindigt bij de samenvloeiing van de Rijn en de Moezel uw bezoek aan het Werelderfgoed Midden-Rijn.	
10	Speurtocht door het Duitse verleden – het Haus der Geschichte	91
	Het museum in Bonn belicht de geschiedenis van Duitsland vanaf de Tweede Wereldoorlog tot heden.	
11	'Hij staat daar verduiveld zwart te zijn' – de Keulse dom	95
	Het godshuis staat te boek als het gotische bouwwerk bij uitstek, hoewel het pas in de 18e eeuw werd voltooid.	
12	Kunst en commercie – tussen K20, K21 en Kö	101
	Sublieme kunst bekijken of de laatste mode aanschaffen – in Düsseldorf kan het allebei.	
13	Een Romeinse stad aan de Beneden-Rijn – Xanten	104
	Romeinen, Nibelungen en middeleeuwen: Xanten kijkt terug op een bewogen geschiedenis.	
14	Idyllische stad aan de Amstel – Amsterdam	110
	De betoverende binnenstad en de charmante grachtengordel nodigen uit tot een lange wandeling.	
15	Droogdokken en werven – in de haven van Rotterdam	116
	Anders dan in Amsterdam heeft in Rotterdam moderne architectuur terrein gewonnen.	

Toeristische woordenlijst	118
Register	120
Fotoverantwoording	123
Paklijst	127
Colofon	128

- ▶ ■ ■ ■ ■ ■ ■ Deze symbolen in de tekst verwijzen naar een plattegrond
- 1 Dit symbool in de tekst verwijst naar één van de 15 hoogtepunten
- €! Dit symbool in de tekst verwijst naar een Waar voor je geld!-tip

Willkommen – Welkom

Rivièra wordt de rechteroever van de Rijn rondom de historische Wettsteinbrücke in Basel genoemd en daar heeft het hier inderdaad veel van weg: cafés en restaurants zetten tafeltjes en stoeltjes op de promenade en op de trappen bij de rivier zitten mensen in het zonnetje. Soms gebeurt het dat stedelingen hun waterdichte zwemtas pakken, hun zwemkleding aantrekken en de Rijn in duiken om zich doodgemoedereerd stroomafwaarts te laten drijven. Dat is het summum van zomer en levensvreugde aan de Rijn.

Ter oriëntatie

Rhy, Rhein, Rhin of Rijn

Waar kun je een avontuurlijke Rijn cruise het best beginnen? Die vraag laat zich tamelijk lastig beantwoorden: de Rijn is een van de belangrijkste waterwegen van Europa en dat geldt niet alleen voor de goederenscheepvaart. Ook tal van plezierschepen pendelen tussen het Zwitserse Basel en de Nederlandse Rijn delta. En ze varen niet alleen over de Rijn zelf, maar maken ook uitstapjes naar de zijrivieren, doen kanalen in Nederland aan of laten de Rijn na een poosje links liggen en zetten via het Main-Donaukanaal en de Donau koers naar de Zwarte Zee.

Een pure Rijn cruise biedt de reiziger echter altijd wel voldoende afwisseling. Ook in dat geval moet hij al kiezen tussen de bezichtiging van kleine of grote steden, tussen verschillende idyllische landschappen en of hij een cruise over Zwitsers, Duits, Frans of Nederlands grondgebied of een combinatie daarvan wil maken. De mogelijkheden zijn vrijwel onbeperkt en daarom is de Rijn over de hele lengte een cruise meer dan waard.

Drie landen, sluis en oude stadjes

Wie kiest voor een cruise die hoofdzakelijk de **Boven-Rijn** (► kaart 1, M 14-L/M 23) aandoet, heeft over afwisseling zeker niets te klagen. De rivier stroomt in dit gedeelte door drie landen, Zwitserland, Duitsland en Frankrijk, waar zich schilderachtige steden als Basel, Straatsburg, Speyer, Worms en Mainz op de oevers vlijen. Telkens weer wordt een schaduw over het zonnedeck van het cruiseschip geworpen als het zich tussen de vochtige betonmuren van

de vele sluisen perst die de Boven-Rijn überhaupt bevaarbaar maken. Rechts van de rivier liggen de betoverende heuvels van het Zwarte Woud en de Kaiserstuhl, even verder de uitgestrekte wijngaarden van de Rheingau. Op de linkeroever lonken de Franse Vogezen, gevolgd door het Pfälzer Wald met zijn kastanjelannen en het wijnbouwgebied van de Pfalz.

De prachtige uitzichten worden van tijd tot tijd onderbroken door enorme industriecomplexen, zoals dat van BASF in Ludwigshafen. De fabrieksterreinen hebben een heel eigen charme, tenminste als u er juist op het moment voorbijgijdt dat achter de schoorstenen, containers en kranen de zon ondergaat.

Romantische kastelen, oude legenden en kostelijke wijnen

Vlak voordat de Boven-Rijn bij Bingen overgaat in de **Midden-Rijn** (► kaart 1, K 12-M 14) begint het meest romantische gedeelte van de rivier. De passagiers zijn nog maar nauwelijks uitgekeken op de Rheingau met zijn wijngaarden, net voorbij Wiesbaden, of er volgen met mythen omgeven steile rotsen waarop burchten, kastelen en ruïnes staan. De beroemdste rots is wel de veel bezongen Loreley. Ertussen duiken wijndorpen op, waar geproefd kan worden van een van de voortreffelijkste producten die de Rijn streek voortbrengt: de goudgele rijnwijn. Dit landschap is zo bijzonder dat het in 2002 een plekje op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO heeft gekregen.

Waar het smalle dal van de Midden-Rijn zich verbreedt en de rivier Bonn – de voormalige hoofdstad van West-Duitsland – bereikt, komt er een einde

aan de relatief korte Midden-Rijn en gaat de rivier over in de **Beneden-Rijn** (► kaart 2, K 12-H 8).

Steden, koeien en kanalen langs de Beneden-Rijn en in de delta

Had de Rijn ondanks kanalisatie en industrie tot nog toe voornamelijk mooie landschappen en kleine steden te bieden, langs de Beneden-Rijn zijn het tot aan de **monding van de Rijn** (► kaart 2, C 7/8-H 8) in de Noordzee alleen maar grote steden en door mensenhanden gevormde oevers die de passagiers krijgen voorgeschoteld. Grote steden als Keulen, Düsseldorf, Amsterdam en Rotterdam doen verlangen naar interessante stadswandelingen, terwijl de weilanden op de dijken langs de Beneden-Rijn een aangenaam rustpunt voor het oog zijn. Ondertussen trekt de industrie van het Ruhrgebied voorbij, passeert de boot allerlei kanalen en wordt het met de kilometer drukker op de Rijn. Het scheepvaartverkeer zorgt

voor meer golfslag en creëert daarmee een heel nieuwe sfeer.

Keuze van de route

Op één cruise de hele bevaarbare Rijn 'doen' is mogelijk, maar niet erg zinvol. Te veel blijft dan onopgemerkt op de oevers en te vaak moeten de mooiste gedeelten juist in de nachtelijke uren worden afgelegd. Bedenk bij het plannen van uw cruise wat u in elk geval wilt zien. Ook de duur van de reis speelt een belangrijke rol bij de planning: hoe minder tijd u hebt, des te minder kilometers u zou moeten afleggen.

Houd er bovendien rekening mee dat een riviercruise afhankelijk is van het weer: smeltende sneeuw in de bergen, uitblijvende regenval of te vochtige weersomstandigheden veroorzaken hoog- of laagwater. Wellicht zijn bepaalde gedeelten van de rivier dan onbevaarbaar en kunnen sommige havens niet worden aangedaan. Ook een Rijn-cruise vergt enige flexibiliteit.

De metropool Keulen is mooi vanaf het water, maar ook vanaf het land

Kennismaking, de Rijn in cijfers

Een reis in alle rust

Niets is rustgevender dan een riviercruise. Vanaf het dek lijkt het landschap kalmpjes aan de boot voorbij te trekken. Er is vrijwel geen beweging te bespeuren; alleen wanneer een ander vaartuig passeert – een grote duweenheid of een kleine zeilboot – ontstaat er golfslag. Dan begint de boot te schommelen, maar altijd zo zachtjes dat zeeziekte beslist niet op de loer ligt.

Voor de afwisseling zorgt het landschap links en rechts van de rivier. Landelijke plaatjes en stedelijke drukte wisselen elkaar af, schapen en koeien grazen op de dijken, de torens van een dorpskerk schitteren tussen hoge bomen door en gezinnen liggen te zonnen op een kiezelstrand. Soms wordt het beeld verstoord door een industriecomplex, maar ook de wirwar van pijpleidingen, transportbanden en kranen is boeiend om te zien en maakt toch vrij snel weer plaats voor een mooi klein loofbos.

Zo kunt u zich laten drijven en op uw gemak de dagelijkse beslommeringen op de boot volgen. Als u niet af en toe van boord zou gaan, dan zou het echte leven lichtjaren verwijderd zijn.

Cruise met elfduizend maagden

De heilige Ursula zou wel eens de eerste geweest kunnen zijn die een Rijn-cruise maakte. Volgens de legende ging de vrome en bloedmooie Britse koningsdochter in de 4e eeuw n.Chr. in gezelschap van elfduizend maagden op bedevaart naar Rome om aan een niet erg gewenst huwelijk te ontsnappen. Per schip voeren ze van Nederland naar Basel, vanwaar ze te voet verder gingen naar Rome.

Nog afgezien van de enorme drukte die de vloot met elfduizend vrouwen moet hebben veroorzaakt, trof de heilige Ursula een wat andere Rijn aan dan u vandaag de dag. Aan weerszijden van de rivier strekte zich een waterrijk landschap met een ongerepte natuur uit, maar op de oevers loerde ook overal gevaar. Toen Ursula en haar gevolg op de terugreis in Keulen van boord gingen, werden ze overvallen door een Hunnenleger, dat de meeste bedevaartgangers afslachtte. De prins van de Hunnen werd echter verliefd op Ursula en bood aan haar te sparen als ze met hem zou trouwen. Ze weigerde het aanbod om de belofte van trouw aan haar verloofde niet te breken, waarop de prins haar met een pijlschot doodde.

Telkens weer zult u tijdens uw cruise op relieken uit de legende of kapellen ter ere van de martelaarster stuiten. De indrukwekkendste daarvan is wel de gouden kamer van de St. Ursulakirche in Keulen, waar de stoffelijke overblijfselen van de heilige en haar maagden zouden liggen.

Toevoer van gletsjers en meren: de bronnen van de Rijn

Wie in Basel, Keulen of Düsseldorf aan boord gaat van een cruiseschip voor een tochtje over de Rijn, ziet een imposante rivier, waarvan de enorme watermassa kalmpjes naar zee lijkt te stromen. Hier kunt u zich geen voorstelling maken van de talloze kleine beekjes en verborgen stroompjes waaruit de rivier in de Graubündner Alpen ontstaat. Het water klatert vrolijk over rotsen, baant zich een weg door bossen en gebergten en stroomt onophoudelijk naar de Noordzee.

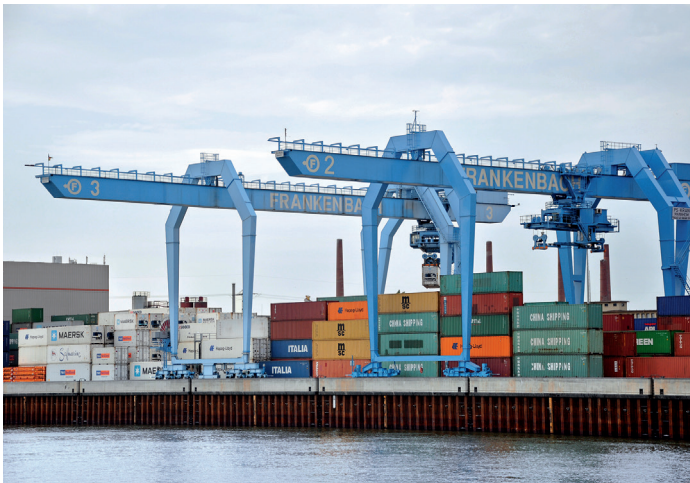
De Rijn kan bogen op twee belangrijke bronrivieren: de Voor-Rijn, die in het district Surselva op een hoogte van 2345 m ontspringt, en de Achter-Rijn, die 11 km verder naar het westen aan de voet van de Rheinwaldhorn op een hoogte van 2400 m ontspringt. Beide krijgen hun water echter niet van één duidelijke bron. De Voor-Rijn begint bij het Toma-meer, dat door ontelbare Alpenstroompjes wordt gevoed, de Achter-Rijn wordt gevormd door het smeltwater van de Paradiesgletsjer. De twee bronrivieren komen samen bij Tamins en Bonaduz, en zijn dan al enigszins gegroeid. Ontelbare andere zijriviertjes en 'Rijnen', zoals de Valser-Rhein, de Cunera-Rhein en de Tuma-Rhein, hebben de rivieren doen aanzwellen. Alleen op die manier konden ze de machtige gebergten bij de Rijnkloof (Voor-Rijn) en de Via Malakloof (Achter-Rijn) doorsnijden.

Door mensen gevormd, gebruikt en vervuild

Wie ongerepte natuur zoekt langs de Rijn, moet in de Graubündner Alpen een

wandeling naar de bronrivieren maken, want anders zal de zoektocht uitdraaien op een teleurstelling. Vanaf het punt waarop de twee rivieren samenvloeien, zijn de oevers namelijk grotendeels door mensenhanden gevormd en is de loop van de rivier voorbestemd. Dat betekent natuurlijk niet dat er tussen Basel en de Noordzee geen natuur meer is langs de Rijn, maar de industrialisatie heeft van de 19e eeuw tot aan het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw veel schade aangericht. In die tijd verrezen er fabrieken op de oevers van de Rijn, die het rivierwater als koelwater of voor de opwekking van energie gebruikten, maar de rivier vooral als afvoerkanaal beschouwden. Zo loosden de chemieconcerns en de kalimijnen langs de Rijn decennialang hun uiterst giftige afval in de rivier, met catastrofale gevolgen voor het milieu. Toen in november 1986 bij een brand bij het farmaceutische bedrijf Sandoz ten noorden van Basel met het bluswater ook chemicaliën in de Rijn terecht kwamen, was het dieptepunt van de vervuiling bereikt. Sinds-

Kranen en containers horen evenzeer bij de Rijn als wijngaarden en burchten

Kennismaking, Rijn in cijfers

dien staat het rivierwater, maar ook de afvalwarmte van de industrie eromheen onder strenge controle, waardoor langzamerhand het leven weer terugkeert in de Rijn.

Het water in

Zwemmen in de Rijn? Zeker na de catastrofe bij Sandoz in 1986 was dat voor het gedeelte tussen Basel en de Noordzee ondenkbaar. Alleen omwonenden van de Alpenrijn (tussen de bronrivieren en de Bodensee) en de Hoge Rijn (tussen Stein am Rhein en Basel) doken wel eens het verfrissende – en relatief schone – water in.

Vandaag de dag is dat anders. De kwaliteit van het rivierwater is aanzienlijk verbeterd en op de plekken waar aal en zalm weer in het water kronkelen, kan ook de mens zonder enig bezwaar de rivier in gaan.

In Basel wordt op elke warme zomerdag gebruikgemaakt van die mogelijkheid en ook stroomafwaarts wagen zich steeds meer mensen in de rivier. Maar

hier is voorzichtigheid geboden. Wat in Basel zonder problemen kan omdat het scheepvaartverkeer binnen de stad minimaal is, de stromingen niet zo verraderlijk zijn en de stedelingen doorgaans een waterdichte zwemtas bij zich hebben, kan op een andere locatie uitermate gevaarlijk zijn.

Juist tussen de kribben (dammen), waar veel zwemmers zich veilig wanen, liggen sterke stromingen en draaikolken op de loer die je naar het open water – dus naar de vaargeul – of onder water trekken. Wie een duik wil nemen in de Rijn moet goed kunnen zwemmen, op de hoogte zijn van de stromingen en niets riskeren. Anders is het beter om niet verder dan tot de heupen het water in te gaan.

Tekens op de oever

Op veel plaatsen – bijvoorbeeld in Breisach of in het stadsdeel Kaiserswerth in Düsseldorf – staan nog de oude Rijn-kilometerstenen, de zogenaamde myriameterstenen. De stenen zijn overblijf-

Feiten en cijfers

Lengte van de Rijn: volgens de recentste metingen heeft de Rijn een lengte van ongeveer 1230 km (waarvan 883 km bevaarbaar is voor zeewaardige schepen). Door een eeuwenoude foutieve meting ging men er tot begin 2010 van uit dat de Rijn 1320 km lang was.

Hoogteverschil tussen bron en monding: 2345 m.

Gemiddelde afvoer per jaar in de Rijndelta bij de Bodensee: 235 m³/s.

Gemiddelde afvoer per jaar in de Rijn-Maasdelta: 2200 m³/s.

Belangrijkste zijrivieren (en hun mondingsgebied): Aare (bij het Zwitserse Koblenz), Ill (bij Gamsheim), Neckar (bij Mannheim), Main (in Mainz), Lahn (bij Lahnstein), Moezel (in het Duitse Koblenz), Ruhr (bij Duisburg), Lippe (bij Wesel) en Maas (in de Rijndelta).

Stroomgebied: 185.000 km².

Enkele superlatieven over de Rijn: de waterval van Schaffhausen in de Rijn is de grootste van Europa; de geiser van Andernach is de hoogste koudwatergeiser ter wereld; de haven van Rotterdam is de grootste zeehaven van Europa; de Rijn is de meest bevaren waterweg van het Europese continent; er is geen andere rivier in Europa die zo'n grote rol in de poëzie en de beeldende kunsten speelt als de Rijn.

Burg Rheinstein ligt bij Rijnkilometer 533; de witte borden langs de rivier dienen ter oriëntatie van de schippers

selen uit de tijd na de regulering van de Rijn, toen men voor het eerst de totale lengte van de Rijn – van de Mittle-re Brücke in Basel tot de monding in de Noordzee – wilde opmeten. Voor die tijd hadden de autonome landen langs de oevers altijd alleen hun eigen gedeelte van de rivier opgemeten. Op de myriameterstenen werden de afstand naar Basel en Rotterdam en de hoogte boven Amsterdams peil aangegeven. De stenen hadden echter één groot nadeel, want ze waren niet leesbaar vanaf de passerende schepen.

Om die reden werd besloten een nieuwe kilometering te hanteren, zodat nu witte borden van beton – die goed te lezen zijn vanaf het water – de Rijnkilometers aangeven. Het eerste bord staat bij kilometer 0,0 in Konstanz aan de Bodensee, het laatste bij kilometer 1032,8 in Hoek van Holland, dat tot de gemeente Rotterdam behoort.

Op de oevers zijn ook andere tekens te vinden: kleinere vierkante borden met een zwart kruis en een zwarte rand tegen een witte achtergrond geven de halve kilometers aan. De kleine witte bordjes ertussen geven de hectometers aan; deze zijn doorgenummerd van 1 tot en met 4 en van 6 tot en met 9.

Behalve deze bordjes voor de kilometer-telling zijn er blauwe en rood-zwart-witte borden langs de Rijn te vinden. De blauwe geven grofweg aan wat op die plek is toegestaan, bijvoorbeeld aanleggen of waterskiën, en ze markeren keerplekken en riviermondingen. De borden met de rode rand geven ge- en verboden aan: een wit vierkant bord met een rode rand en een zwarte driehoek aan weerszijden betekent bijvoorbeeld dat de vaargeul versmald of de doorvaart beperkt is, en dat voorzichtigheid dus geboden is. Dit bordje zult u regelmatig in sluizen tegenkomen.

Geschiedenis, heden, toekomst

De oer-Rijn en het ontstaan van de Rijn

Aan het einde van het mioceen, zes tot zeven miljoen jaar geleden, zag Centraal-Europa er totaal anders uit dan nu. De Alpen hadden bij lange na niet hun huidige hoogte bereikt en waar zich tegenwoordig de Boven-Rijnse laagvlakte uitstrekt, lag niets meer dan een ondiepe slenk. De bronnen van de zogenaamde oer-Rijn bevonden zich waarschijnlijk ten zuiden van de huidige Kaiserstuhl, en de prehistorische rivier mondde in het gebied van de Beneden-Rijn – waar destijds de kustlijn liep – uit in de Noordzee. Omdat alle zijrivieren uit de Alpen nog ontbraken, was de rivier aanzienlijk korter dan nu. Grote Alpenrivieren, zoals de Rhône, de Aare en met name de Alpenrijn, en talloze kleine riviertjes mondden stuk voor stuk uit in de oer-Donau.

In die tijd was het in het Rijngebied overigens een stuk warmer dan nu. Tussen de kaneel- en amberbomen scharrelden Rijnolifanten, mensapen, krokodillen, warmteminnende reptielen en tapirs rond: planten- en diersoorten die alleen in warmere contreien kunnen overleven.

Ongeveer twee miljoen jaar later begonnen de Alpen te groeien, en tegelijkertijd zakte de Boven-Rijnse laagvlakte verder weg. Veel van de zijrivieren van de oer-Donau zochten een nieuwe route, bogen naar links af en stroomden over de laagvlakte naar de oer-Rijn. Maar het zou nog een miljoen jaar duren voordat de eerste Alpenrivier de oer-Rijn had bereikt, en nog eens 1,5 miljoen jaar en een krachtige groeispurt van de Alpen voordat ook de Alpenrijn erin uitmondde.

De Rijn tijdens de ijstijden

De Rijn was dus al aanzienlijk gegroeid toen tijdens de opeenvolgende ijstijden grote delen van Europa met dikke gletsjers werden bedekt. Alleen al de Alpen werden minstens vier keer voorzien van een enorme ijslaag, die langzaam het dal in schoof en daarbij grote hoeveelheden stenen met zich meenam. Door de druk werd aan de voet van de Alpen een trog gegraven, waarin zich na het smelten van het ijs het water van de Alpenrijn verzamelde. Zo ontstond de Bodensee.

Niet minder spectaculair waren de veranderingen verder naar het noorden, die vrijwel gelijktijdig plaatsvonden. Evenals de Alpen was ook het leisteengebergte rond de huidige Midden-Rijn miljoenen jaren eerder samengeperst en omhooggedrukt door een botsing van de Europese en de Afrikaanse aard-schol. De Rijn wist zich maar heel langzaam door dit gebergte heen te 'vreten'. Tijdens en na de ijstijden werd dit proces telkens versneld: de Rijn bevatte in de koude perioden nauwelijks water, maar in de verschillende warme tijdperken juist heel veel water en daarmee werden stenen en zand aangevoerd. De rivier kon zich hierdoor met wijde bochten een weg door het gebergte banen. Wat achterbleef was de terrasvormige canyon van het nu zo beroemde dal van de Midden-Rijn.

Er was nog maar één ding nodig om de Rijn in grote trekken te laten voldoen aan zijn latere beeld: nog verder naar het noorden stuitte de rivier op enorme ijsvlakten, die hem uit zijn vertrouwde bedding naar het westen verdreven, waar hij sindsdien uitmondt in de Noordzee.

De regulering van de Rijn

Aan het einde van de laatste ijstijd had de Rijn weliswaar een nieuwe bedding gevonden, maar hij slingerde zich wel in extreme meanders door een uitgestrekt, waterrijk landschap. Bij hoogwater veranderde hij telkens zijn loop, waardoor de rivier vooral voor de scheepvaart onberekenbaar werd. Bij de Boven-Rijn, waar het afwateringsgebied op sommige plaatsen 3 km breed was en de rivier uit talloze armen bestond, besloot men daarom in de 19e eeuw tot een ingrijpende regulering van de rivier.

De hoofdingenieur van dit enorme Rijnreguleringsproject, waarmee in 1817 werd begonnen, was Johann Gottfried Tulla. Het project zou 62 jaar in beslag nemen. Alle lussen in de rivier werden afgekap, waardoor de Rijn 81 km aan lengte inboette. De rivierbedding werd ingedamd tot een breedte van 250 m. Hiermee werd de Rijn weliswaar bruikbaar voor de scheepvaart, maar de rivier raakte zijn natuurlijke landschap kwijt en bovendien de gebieden waar hij bij hoogwater zijn overvloedige water kwijt kon.

Ook op andere punten werd het karakter van de Rijn sterk veranderd: voor de scheepvaart gevaarlijke rotsen in de Midden-Rijn werden opgeblazen, de rivier werd tot en met de delta gekanaliseerd, de vaargeul werd verdiept en de oevers werden versterkt. Voor de scheepvaart op de Rijn betekende dit een grote vooruitgang, maar voor de omwonenden vaak een catastrofe. Bij hoogwater waren zij vrijwel weerloos overgeleverd aan de Rijn.

Terug naar meer natuur

Decennialang bestond de bescherming tegen overstromingen van de Rijn enkel uit het aanleggen van almaar hogere dijken. In de loop van de tijd werd echter duidelijk dat dit onvoldoende effectief was. Tegenwoordig wordt steeds vaker gehoor gegeven aan de wens van natuurbeschermers om het oorspronkelijke rivierenlandschap terug te geven aan de Rijn en op die manier overloopgebieden te creëren die bij hoogwater mogen overstromen – een verandering die tijdens een cruise heel goed te bespeuren is.

Loofbossen en dode rivierarmen zijn sinds Tulla's regulering zeldzaam geworden langs de Rijn

Eten en drinken

Ook al wordt u op een cruiseschip de hele dag door verwend met allerlei lekkernijen, toch zou u zich de smakelijke gerechten van de streken waar u doorheen vaart niet mogen laten ontgaan.

Van alles wat

De keuken van Zwitserland – en dus ook die van de stad Basel – is door de ligging van het land in het hart van West-Europa sterk beïnvloed door de omringende landen en streken. Aan de andere kant staan er op de menukaart ook tal van gerechten die invloeden van de regionale boerenkeuken en de Alpenkeuken hebben ondergaan.

Karakteristiek voor Basel is vooral de *Wäije* of *Wähe*, een platte plaatkoek met een hartige – bijvoorbeeld kaas – of zoete vulling. De stedelingen bereiden dit gerecht vaak op Vastenavond en tijdens de vasten. Veel bekende Zwitserse gerechten zoals kaasfondue, rösti en *Geschnetzeltes* worden 'op Baselse wijze' bereid. Ook staan er vaak visgerechten op de kaart. De bekendste lekkernij zijn de *Basler Läckerli*, taaitaaiachtige koekjes.

Tarte flambée, foie gras en tulband

De Elzas staat bekend om de *tarte flambée* of *Flammkuchen* (een soort pizza met een dunne bodem, bestreken met crème fraîche en belegd met bijvoorbeeld ui en spek) en de *tarte aux oignons* of *Zwiebelkuchen* (uienquiche). En natuurlijk is de *Gugelhupf* (tulband) – die je in Straatsburg op vrijwel elke straathoek wel kunt krijgen – een uitvinding van de Elzassers. Over het geheel genomen is de Elzassische keuken vooral voedzaam: zuurkool en vlees horen

er evenzeer bij als de stevige Munsterkaas. Dé exporthits van de Elzas moeten echter in de haute cuisine worden gezocht: foie gras (ganzenleverpaté) wordt al eeuwenlang geëxporteerd, crémant, de mousserende wijn die aan champagne doet denken, wordt steeds populairder en natuurlijk zijn er de uitstekende wijnen, die zowel in gerechten als puur in het glas opduiken. *Coq au Riesling*, in riesling gestoofde kip, zou u beslist een keer moeten proberen.

Stevig en veel vlees

Natuurlijk is er langs het gedeelte van de Rijn dat door Duitsland stroomt geen sprake van een homogene Duitse keuken. Links en rechts van de rivier, in elke deelstaat en streek, en in de verschillende steden en regio's zijn er weer andere specialiteiten, zoals *Pfälzer Sau-magen* (varkenspens), *Rheingauer Wintzergulasch* (goulash 'van de wijnboer'), *Rheinischer Sauerbraten* (gemarineerd stoofvlees) en *Himmel un Äd* of *Himmel und Erde* (hete bliksem). Maar er zijn een paar dingen die de keukens gemeen hebben: de gerechten zijn tamelijk stevig, er komt vaak vlees aan te pas en de porties zijn behoorlijk groot.

In het Duitse Rijnland worden overal kleine gerechtjes voor de *Vesper* (avondbrood) geserveerd. *Spundekäs'* (meestal een combinatie van hüttenkäse en kwark, gekruid met paprikapoeder), *Handkäs' mit Musik* (uit kwark bereide kaas met een marinade van ui, azijn, olie, peper en zout) en *Halver Hahn* (roggebrood met kaas) zijn maar enkele voorbeelden van de vele voedzame tussengerechtjes die er tijdens een bezoek aan de wal voor kunnen zorgen dat de ergste honger wordt gestild.

Wijn of bier?

Het is enerzijds een kwestie van smaak en anderzijds streekgebonden of er ergens meer wijn of bier wordt gedronken; in elk geval is het geen kwestie van kwaliteit. De rijnwijnen en de Rijnlandse bieren zijn even goed en de keuze is in beide gevallen bijzonder groot. Een aardige vuistregel om te bepalen wat op welke plek het liefst wordt gedron-

ken, is dat hoe verder je via de Rijn afzakt naar het noorden, des te meer bier en jenever er wordt geconsumeerd, terwijl in het zuiden de wijnen en brandewijnen domineren. Ingenomen wordt er altijd genoeg, zowel door de plaatselijke bevolking als door de toeristen. Niet voor niets zijn de toiletten van veel wijnlokalen voorzien van een spuugbak (*Papst*).

Tarte flambée of Flammkuchen, een lekkernij uit de Elzas

Praktische informatie

Bereikbaarheid

De meeste cruiseschepen vertrekken vanuit de grote steden langs de Rijn, zoals Keulen, Düsseldorf, Basel, Straatsburg en Koblenz, maar ook uit Amsterdam en Frankfurt am Main. Alle steden zijn goed bereikbaar met de **trein**, en in Keulen en Düsseldorf ligt de aanlegsteiger bovendien niet ver van het centraal station. Veel rederijen en touroperators bieden echter een transfer van het centraal station naar de ligplaats van de boot aan, waarmee u en uw bagage op de juiste tijd op de juiste plaats arriveren – en dat in de regel zonder meerprijs . Ook kan men desgewenst de treinkaartjes voor u regelen.

Wie met de **eigen auto** wil komen, moet erop letten dat de haven van vertrek en de haven van aankomst één en dezelfde zijn, want anders moet u met de trein terugreizen naar het vertrekpunt. Sommige rederijen werken samen met parkeergarages of parkeerterreinen voor lang parkeren, waar de auto veilig kan worden neergezet. De prijs hiervoor is van rederij tot rederij en van stad tot stad verschillend, maar meestal inclusief de transfer van passagiers en bagage van de parkeergarage naar de aanlegplaats.

Wie voorafgaand aan of na afloop van de cruise nog een paar dagen wil rondkijken in de stad van vertrek of aankomst, kan natuurlijk op eigen gelegenheid een hotel zoeken, maar ook hiervoor bieden de touroperators graag hun diensten aan. Ze boeken dan een kamer in een hotel waarmee ze een samenwerkingsverband hebben en dat meestal dicht bij het centrum van de betreffende stad ligt.

Aanlegplaatsen

Waar een cruiseschip aanlegt, is van veel factoren afhankelijk. Zo laat de grootte van de meeste schepen het niet toe dat er in Straatsburg wordt aangelegd, waardoor veel rederijen en touroperators naar de haven van Kehl op de andere Rijnsoever uitwijken. Basel heeft op zijn beurt beperkingen opgelegd aan het aantal grote schepen dat de binnenstad aandoet, zodat hier vaak in de buitenwijk Kleinhüningen wordt afge-meerd. In het algemeen geldt: hoe verder stroomafwaarts, des te vaker er in de binnenstad wordt aangelegd. Maar ook daar zijn er soms problemen. Zo hebben enkele 'gevestigde' rederijen al decenia een 'monopolie' op een ligplaats. In dat geval is het voor concurrenten lastig om een ligplaats in het centrum van de stad te krijgen. U hoeft zich echter geen zorgen te maken, want waar er ook wordt aangelegd, het centrum is altijd te bereiken: te voet, met een shuttlebus of per taxi.

Aan wal gaan

Bij een zee-cruise mag het bezoek aan de wal dan het belangrijkste gedeelte van de reis zijn, bij een riviercruise hoeft dat niet per se het geval te zijn: ook vanaf het water is al het een en ander te zien. Maar omdat er toch wordt aangemeerd, kunt u maar beter van de gelegenheid gebruikmaken om te gaan kijken wat de stad of het stadje op de oever voor u in petto heeft. Wie voor het eerst in de betreffende streek is, kan het heel goed af zonder een extra excursie. Ga eerst eens kijken wat er in de onmiddellijke omgeving van de oever ligt, want dat is

op een incidentele uitzondering na al boeiend genoeg.

Kijk bij het boeken van uw cruise altijd goed hoelang u de tijd krijgt voor een bezoek aan de wal (hoewel dat als gevolg van de weersomstandigheden of de waterstand kan veranderen!). Voor de bezichtiging van grote steden als Keulen of Basel is twee uur absoluut te weinig, terwijl te lang aanleggen in kleinere steden bij een korte cruise pure tijdverspilling is. Vergeet tijdens zo'n uitstapje overigens de tijd niet, want als u te laat terug bent, moeten alle andere reizigers op u wachten en schuift het resterende programma – vooral als er zich sluizen op de route bevinden – onverbidlijk op.

Amusement aan boord

Hoe goed het amusement tijdens een riviercruise is, is natuurlijk een kwestie van smaak. Van één ding kunt u echter zeker zijn: het aanbod is beperkt en niet te vergelijken met dat op een zee-cruise. Op een riviercruiseschip is simpelweg onvoldoende ruimte om een ballet of een toneelstuk op te voeren. Om die reden wordt er vaak een onemanshow opgevoerd door een enthousiaste entertainer en zijn er soms buitenlandse 'showacts'. Uitzonderingen zijn vanzelfsprekend de reizen waarbij juist een bepaald artistiek avondprogramma inbegrepen is.

Feestdagen

Als feestdagen worden hier zowel de nationaal erkende feestdagen van de landen aan de Rijn als de regionale feestdagen van steden en streken aan de rivier (zoals het Zwitserse Basel en de Elzas) vermeld, als dit tenminste vrije dagen zijn. Tussen haakjes staan de afkortingen van de landen waar de betreffende feestdag wordt gevierd. Voor de volle-

digheid zijn ook de Nederlandse feestdagen vermeld.

1 januari: Nieuwjaarsdag, *Neujahrstag, jour de l'an* (CH, D, F, NL).

Goede Vrijdag, Karfreitag, Vendredi saint (CH, D, F, NL).

Pasen, Ostern, Pâques (CH, D, F, NL).

27 april: Koningsdag; als de feestdag op een zondag valt, dan verschuift hij naar de zaterdag ervoor (NL).

1 mei: Dag van de Arbeid, *Tag der Arbeit, fête du travail* (CH, D, F).

39 dagen na Pasen: Hemelvaartsdag, *Auffahrt, Christi Himmelfahrt, ascension* (CH, D, F, NL).

49 dagen na Pasen: Pinksteren, *Pfingsten, pentecôte* (CH, D, F, NL).

60 dagen na Pasen: *Fronleichnam*, Sacramentsdag (D).

14 juli: *Fête nationale de la France*, Franse nationale feestdag (F).

1 augustus: *Bundesfeier*, Zwitserse nationale feestdag (CH).

15 augustus: *Assomption*, Maria-Hemelvaart (F).

3 oktober: Dag van de Duitse eenheid, Duitse nationale feestdag (D).

1 november: Allerheiligen, *Toussaint* (sommige plekken in D, F).

11 november: *Armistice 1918*, herdenking van het einde van de Eerste Wereldoorlog (F).

25/26 december: Kerstmis, *Weihnachten, Noël* (CH, D, F, NL).

Feesten en festivals

Carnaval, Fasnacht, Fastnacht en Karneval

In het stroomgebied van de Rijn wordt op tal van plaatsen carnaval gevierd, maar de echte bolwerken zijn zonder twijfel **Basel, Mainz, Düsseldorf** en **Keulen**. Waar voor de drie Duitse steden het 'vijfde seizoen' op 11 november begint en het hoogtepunt bereikt in het straatcarnaval tussen *Weiberdonnerstag* (de donderdag voor Aswoens-

Praktische informatie

Met de **Museums-Pass-Musées** €! hebt u onbeperkt toegang tot meer dan driehonderd musea, kastelen en parken in het zuidwesten van Duitsland, het oosten van Frankrijk en het noordwesten van Zwitserland. De pas kost € 98, is een jaar geldig vanaf het eerste bezoek (voor 1 volwassene en 5 kinderen onder de 18 jaar) en is een voordelige keus als u tijdens een cruise minimaal vijf van de deelnemende locaties wilt bezoeken. Er is ook een pas voor 2 volwassenen en maximaal 10 kinderen onder de 18 jaar. Deze is eveneens een jaar geldig en kost € 183. Kijk voor meer informatie op www.museumspass.com, waar u de passen ook kunt bestellen.

dag) en Aswoensdag, viert Basel pas vanaf de maandag na Aswoensdag carnaval – vanaf 4 uur 's ochtends en precies 72 uur lang.

Ook inhoudelijk hadden de feesten niet meer van elkaar kunnen verschillen, maar ze hebben stuk voor stuk een heel eigen charme. In Keulen, Düsseldorf en Mainz dansen, zingen en drinken duizenden verklede *Jecken* (carnavalsvierders) op straat en in de kroeg en brengen ze met een grote optocht op *Rosenmontag* (carnavalsmaandag) een eerbetoon aan het carnaval. In Keulen en Düsseldorf verbranden ze in de nacht naar Aswoensdag respectievelijk op de ochtend van Aswoensdag de zondebok van het carnaval – een stropop – en daarmee symbolisch hun eigen carnavalszonden.

Hoe anders gaat het eraan toe in Basel. Allereerst is hier sprake van een strikte scheiding van de verklede carnavalsvierders en de niet-verklede toeschouwers. De eersten hebben een lichaamsbedekkend carnavalskostuum aan en een *Larve* (masker) op, de laats-

ten zijn te herkennen aan een officiële carnavalspenning, vragen om zoetheid en fruit en worden soms als straf voor een te grote opdringerigheid bestrooid met *Räppli* (confetti). Muziek maken en dansen is voorbehouden aan de actieve deelnemers, gedronken wordt er door iedereen.

Vuurwerk

Natuurlijk wordt ook langs de Rijn het nieuwe jaar overal met vuurwerk ingeluid, maar vooral tussen de Midden-Rijn en het Ruhrgebied heeft men het mooie decor van het water ook voor zomerse vuurwerkshows ontdekt. Rhein in Flammen (www.rhein-in-flammen.com) heten de spektakels in Bonn, Koblenz, St. Goar, Oberwesel en Rudesheim die tussen mei en september plaatsvinden, Ruhrort in Flammen (www.ruhrort.com) heet het havenfeest in Duisburg, dat in augustus wordt gevierd. Keulen viert zijn Lichter (www.koelner-lichter.de) in juli, terwijl Düsseldorf in mei de Rijn verlicht met een vuurwerk ter gelegenheid van Japandag (www.japantag-duesseldorf-nrw.de).

Wijnfeesten

Baden, de Elzas, Rheinhessen, de Pfalz, de Rheingau en de Midden-Rijn: tussen Basel en Bonn strekken zich aan weerszijden van de Rijn belangrijke wijnbouwgebieden uit. Met name de goudgele rijnwijn staat al eeuwenlang bekend om zijn kwaliteit en wordt op veel plaatsen met wijnfeesten en wijnkoninginnen op gepaste wijze in het zonnetje gezet. Tussen juni en oktober vindt er langs de Rijn altijd wel ergens een wijnfeest plaats waarbij het regionale druivennat kan worden geproefd, de plaatselijke wijnkoningin haar opwachting maakt en de toeristen meestal geen onverdeelde aandacht meer hebben voor de schoonheid van de plaats zelf of van de rivier.

Foien en bijkomende kosten

In de landen en streken langs de Rijn wordt het aan de gasten overgelaten of ze een fooi willen geven waarmee de tevredenheid over het eten en/of de bediening tot uitdrukking wordt gebracht. De rederijen hanteren verschillende methoden: soms is de fooi al bij de prijs ingebrepen, terwijl op andere schepen een foienpot staat waarvan de inhoud uiteindelijk onder het personeel wordt verdeeld. Het is wel gebruikelijk om de kamersteward en de ober in het restaurant een fooi te geven als u tevreden bent over de verleende service.

Andere bijkomende kosten zijn die voor excursies en in veel gevallen zijn ook de drankjes niet bij de prijs inbegrepen. Afhankelijk van de duur van de cruise en de bestemming bent u zo tussen de € 25 en € 100 per persoon kwijt.

Geld

Dankzij de euro hoeft u tijdens een Rijn-cruise eigenlijk geen geld meer te wisselen. Alleen in Basel wordt natuurlijk officieel met de Zwitserse frank betaald, maar in de stad op het drielandenpunt van Zwitserland, Duitsland en Frankrijk wordt meestal ook de euro wel geaccepteerd en krijgt u het wisselgeld in euro's terug. In andere gevallen bewijst een creditcard goede diensten en op sommige plekken kunt u zelfs pinnen. Voor 1 euro krijgt u ongeveer 1 Zwitserse frank (stand januari 2016).

Maaltijden en drankjes

Een riviercruise wordt doorgaans met volpension aangeboden, zodat u zich geen zorgen hoeft te maken over het eten. Bij de maaltijden is hooguit mineraalwater inbegrepen: zowel alcoholische als niet-alcoholische drankjes moeten apart worden afgerekend. De

prijzen liggen iets boven de gemiddelde prijzen aan land. Ook hierbij bevestigen uitzonderingen de regel, want er zijn vanzelfsprekend ook cruises waarbij de drankjes bij de maaltijden wel zijn inbegrepen of vooraf als 'drankpakket' kunnen worden aangeschaft.

Betalen aan boord

Het is gebruikelijk om de uitgaven aan boord op een speciale creditcard te laten zetten of telkens het bonnetje te ondertekenen, of u nu een drankje neemt in de bar of een massage in het wellnesscentrum. De avond voor het einde van de cruise betaalt u het verschuldigde bedrag contant of met uw creditcard.

Gezondheid

Omdat de oevers van de Rijn altijd binnen handbereik en ook dichtbevolkt zijn, is het niet noodzakelijk dat er een arts aan boord is. Passagiers die regelmatig medicijnen innemen, moeten vanzelfsprekend wel voldoende voorraad meenemen op reis. In geval van een ongeluk of een andere medische noodsituatie kan bijna net zo snel worden ingegrepen als aan land, want overal langs de Rijn kunnen traumahelikopters en reddingsboten worden ingezet. Bij kleine ongelukjes kan het personeel aan boord veelal behulpzaam zijn.

Zeeziekte is ook op een riviercruise niet helemaal uit te sluiten, want de kwaal ontstaat door tegenstrijdige informatie die de hersenen van de ogen en het evenwichtsorgaan ontvangen. Het laatste meldt ook bij een lichte golfslag beweging, terwijl de ogen daarentegen rust signaleren. Dat dit conflict tot misselijkheid kan leiden, weten veel mensen van lezen in de auto. De deining is op een riviercruise echter zeer gering en in de meeste gevallen zelfs niet waarneembaar. Pas bij het passe-

Praktische informatie

ren van andere schepen wordt enige golfslag voelbaar. Maar heel weinig mensen reageren met zeeziekte op de deining van een rivier. Als u evengoed bang bent zeeziek te worden, dan kunt u zich natuurlijk door uw huisarts een middel laten voorschrijven.

Wie een wettelijke ziektekostenverzekering heeft afgesloten, heeft op vertoon van de Europese gezondheidskaart (EHIC, in België EZVK) recht op medische zorg in alle landen die aan de Rijn grenzen. Die kaart kunt u aanvragen bij uw zorgverzekeraar of via www.ehic.nl. Sluit altijd voor vertrek een reisverzekering af die ook uw ziektekosten dekt, want uw eigen ziektekostenverzekeraar vergoedt mogelijk niet alle in het buitenland gemaakte kosten. Een extra verzekering is dus absoluut noodzakelijk als u niet zelf voor allerlei hoge kosten wilt komen te staan.

Hoog- en laagwater

Zodra er in de Rijn sprake is van hoog- of laagwater door smeltende sneeuw in de bergen, langdurige regenval of lange perioden van warmte, is de scheepvaart in meer of mindere mate beperkt. Dat geldt natuurlijk ook voor de personen-scheepvaart: sommige havens kunnen niet worden aangedaan en sommige bruggen niet worden gepasseerd. Mogelijk heeft de hoge of lage waterstand alleen maar gevolgen voor de ligplaats van het cruiseschip binnen de steden, maar het kan ook zijn dat een deel van of zelfs de hele rivier niet kan worden bevaren.

De rederijen behouden zich het recht voor om in die gevallen wijzigingen in het programma aan te brengen. Dat kan zich beperken tot het niet aanlopen van een enkele haven, maar het is bijvoorbeeld ook mogelijk dat bij langdurig laagwater een hele cruise over de Boven-Rijn wordt geschrapt. De rederij-

en bieden dan vaak een cruise over de Beneden-Rijn, een cruise op een ander moment of restitutie van de reissom als alternatieven aan.

Informatie

Boekingsportals voor cruises

Op internet zijn verscheidene boekingsportals voor cruises te vinden. Door-gaans is het de moeite waard om een beetje te vergelijken, want er zijn altijd wel weer individuele aanbieders met speciale aanbiedingen of kortingen €.

www.dreamlines.nl: internetreisbureau dat gespecialiseerd is in cruises, verzorgd door een keur aan rederijen. U kunt selecteren op Rijn-cruises.

www.riviercruises.be: gespecialiseerd in riviercruises, waaronder tochten over de Rijn.

www.flussreisen24.de: internetreisbureau dat gespecialiseerd is in rivier-cruises.

www.flusskreuzfahrten.de: webportal voor riviercruises.

www.e-hoi.de: via dit portal worden allerlei cruises aangeboden.

Algemene informatie over de Rijn

rijn.startpagina.nl: portal met links naar tal van websites over de Rijn.

www.iksr.org: website van de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn, met informatie over ecologie, waterkwaliteit, vervuiling, hoog- en laagwater en klimaatverandering.

www.fgg-rhein.de: website van de Flussgebietsgemeinschaft Rhein, een samenwerkingsverband van de acht Duitse deelstaten waar de Rijn doorheen stroomt, en de federale overheid. Praktische informatie over de Rijn van bron tot monding, internationale samenwerking, hoogwater, klimaatverandering en nog veel meer. Alleen in het Duits.

www.romantischer-rhein.de: toeristische informatie over de romantische Rijn tussen Bingen en Remagen, onder andere over cultuur, natuur, festiviteiten en eten en drinken. Ook in het Engels.

www.rheinreise.de: toeristenportal voor de Rijnstreek tussen Mainz en Keulen. Informatie over de rivier en de omgeving, maar ook over accommodatie, restaurants, cafés en evenementen.

www.erlebnis-oberrhein.de: een mengmoes van feiten en gegevens over met name de Boven-Rijn, met heel interessante links.

www.welterbe-oberes-mittelrheintal.de: website van de doelcorporatie Welterbe Oberes Mittelrheintal (werelderfgoed Dal Bovenloop van de Midden-Rijn) met tips over evenementen rond het werelderfgoed en informatie over projecten van de corporatie.

www.niederrhein-tourismus.de: toeristische informatie over de regio Niederrhein. Beschrijvingen van de regio en de plaatsen alsmede informatie over accommodatie.

Internet

Op vrijwel elk Rijn cruiseschip kunt u inmiddels wel internetten, of het nu in een intercafé of via wifi is. Voor het gebruik van internet moet meestal worden betaald. Houd er rekening mee dat de verbinding in sluizen en door andere factoren van buitenaf kan worden onderbroken.

Kinderen

Hoe leuk en spannend een boottochtje voor kinderen ook mag zijn, een riviercruise is anders dan een zee-cruise maar tot op zekere hoogte geschikt voor kinderen. Hoewel de riviercruiseschepen even comfortabel zijn als hun tegehangers op zee, zijn ze wel aanmerkelijk kleiner en hebben ze dus minder

ruimte voor animatie. De rust en ingetogenheid van een Rijn-cruise zelf botsen meestal met de bedrijvigheid en de bewegingsdrang van kinderen. En ook een bezoek aan de wal is doorgaans geen pretje voor de kleintjes, want dan staat vaak een bezichtiging van een stad of een uitstapje naar het achterland op het programma. In het eerste geval ligt de nadruk vaak op cultuur, in het laatste geval is een busrit noodzakelijk, die kinderen dan weer dwingt tot stilzitten. Evengoed introduceren de eerste rederijen in de vakantieperiodes kinderopvang en kinderanimatie op enkele routes om de riviercruise ook voor gezinnen met kinderen aantrekkelijker te maken.

Kinderen zijn overigens van harte welkom op de Rijn-cruiseschepen: vaak wordt een kinderkorting aangeboden en kan een extra bed in de hut worden geplaatst. En als u dan op uw beurt een korte cruise uitkiest en in plaats van een stadswandeling een bezoekje aan de dierentuin brengt, dan kan een Rijn-cruise misschien ook voor de kinderen een belevenis worden.

Kleding

Ook bij het kiezen van uw kleding moet u in uw achterhoofd houden dat een Rijn-cruise geen zee-cruise is: een *captain's dinner* wordt niet geserveerd en ook verder is de invulling van de avond soberder. In het algemeen wordt verwacht dat u zich netjes kleedt voor het diner, maar avondkleding is niet noodzakelijk. Het kledingvoorschrift zou hooguit 'informeel' kunnen worden genoemd: een jurk of een broekpak voor de dames, een sportief jasje of een blazer voor de heren.

Ook op een riviercruiseschip is het taboe om in zwem- of al te lichte kleding de gemeenschappelijke ruimten te betreden. Zelfs op het zonnedek is het gepast om iets over uw zwemkleding

Veiligheid en noodgevallen

Veiligheid aan boord

Hoewel het vrij onwaarschijnlijk is dat er serieuze problemen ontstaan aan boord, zou elke passagier zich meteen na het inchecken op de hoogte moeten stellen van de **vluchtroutes** op het schip. In de hutten en op de gangen hangen plattegronden waarop deze zijn aangegeven. Bovendien is elke passagier verplicht deel te nemen aan de **veiligheidsoefening**. Kort na vertrek krijgt u hiervoor instructies.

Bescherming tegen diefstal

Geen enkele rederij neemt de verantwoordelijkheid voor waardevolle spullen die uit uw hut worden gestolen. De meeste cruiseschepen beschikken daarom over kluisjes in de hutten. Mocht u de sleutel of de keycard van uw hut zijn verloren, dan moet u dat onmiddellijk aan iemand van de bemanning melden. En wellicht ten overvloede, maar ook aan boord is het niet verstandig om uw handtas ergens onbeheerd te laten liggen.

Bij een bezoek aan de wal wordt de toegang tot het schip bewaakt; u hoeft zich dus geen zorgen te maken dat er vreemden aan boord kunnen komen. Doe wel altijd het raampje van uw hut dicht als het schip heeft aangelegd en u uw hut gaat verlaten.

Blokkeren creditcard: Mastercard tel. 001 31 42 75 66 90, Visa tel. 0800 022 31 10, American Express tel. +31 20 504 80 00.

Blokkeren betaalpas: ABN Amro tel. +31 10 241 17 20, ING tel. +31 20 228 88 00, Rabobank tel. +31 88 722 67 67.

Noodgevallen

In geval van nood moet u zich in eerste instantie tot de bemanning wenden. Is dat niet mogelijk, bel dan het alarmnummer van de politie, die zo nodig andere hulpdiensten inschakelt.

Alarmnummer Zwitserland: 117; **alarmnummer Frankrijk:** 17; **alarmnummer Duitsland:** 110; **alarmnummer Nederland:** 112; **algemeen alarmnummer Europa:** 112; **ANWB Alarmcentrale:** +31 70 314 14 14.

Ambassades

Zwitserland

Nederland: Seftigenstraße 7, 3007 Bern, tel. +41 31 350 87 00.

België: Weltpoststraße 4, 3000 Bern, tel. +41 31 350 01 50.

Frankrijk

Nederland: 7-9, rue Eblé, 75007 Parijs, tel. +33 01 40 62 33 00.

België: 1, avenue Mac-Mahon, 75840 Parijs, tel. +33 01 44 09 39 39.

Duitsland

Nederland: Klosterstraße 50, 10179 Berlijn, tel. +49 30 20 95 60.

België: Jägerstraße 52-53, 10117 Berlijn, tel. +49 30 20 64 20.

heen aan te trekken zodra u weer naar binnen gaat.

Klimaat en reisseizoen

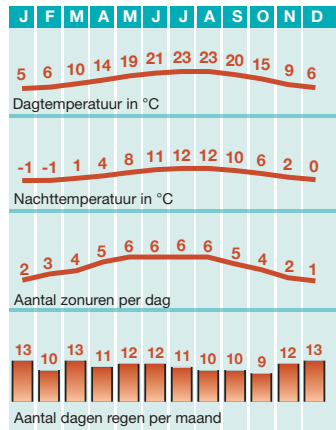
Hoewel de Rijn tussen Basel en Rotterdam een afstand van zo'n 800 km overbrugt, zijn de verschillen in het klimaat langs de rivier minimaal. De winters zijn tamelijk mild, de zomers relatief aangenaam tot koel en ook de hoeveelheid neerslag blijft binnen de perken. Wat dat aangaat is een cruise over de Rijn in elk seizoen mogelijk. Het mooist is het echter in de late lente en de vroege herfst, wanneer op de oevers het frisse groen of de herfstkleuren domineren en er goed gebruik kan worden gemaakt van het zonnedek.

In de winter is het vooral mooi langs de Rijn als er sneeuw ligt. Ook december is een interessante maand voor een cruise, want dan worden in verschillende Duitse steden langs de Rijn kerstmarkten georganiseerd. In de wintermaanden is het echter te koud voor het zonnedek, zodat u het landschap langs de rivier vanuit uw hut of vanuit de gemeenschappelijke ruimten moet bekijken.

In hartje zomer zou het daarentegen wel eens te warm kunnen worden op het zonnedek. Er is weliswaar doorgaans gezorgd voor zonneschermen en parasols, maar voor veel bruggen, in sluizen en bij harde wind moeten deze worden verwijderd of ingeklapt. Het wordt dan bloedheet aan dek. Ook een bezoek aan de wal kan bij hoge temperaturen behoorlijk inspannend zijn; zorg dan dat u voldoende rustpauzes neemt.

Reizen met een handicap

Ook al bieden Rijn cruiseschepen nog zoveel comfort, met een handicap is een riviercruise niet al te eenvoudig. Anders dan bij zee cruiseschepen is de

Het klimaat van Keulen

ruimte beperkt, waardoor er geen plaats is voor rolstoelen. De trappen zijn steil en de hutten aan de kleine kant, zelfs als u kiest voor een suite. Obstakels zijn er op de schepen te over, waardoor een Rijn cruise met een rolstoel niet mogelijk is. Wie daarentegen met een rollator loopt, kan best een riviercruise boeken. In dat geval is het aan te bevelen een hut uit de hoogste categorie te nemen. Die bevindt zich meestal op het hoogste dek, in de buurt van faciliteiten als restaurants en bars, zodat u zich in elk geval een paar keer trappenlopen spaart.

Roken

Op cruiseschepen is roken niet toegestaan, behalve in speciale rookruimten en op de buitendecken en de balkons. In de hutten zelf mag niet worden gerookt. In de steden aan de Rijn wordt verschillend omgegaan met het rookverbod van het betreffende land. In Frankrijk is roken in openbare ruimten al enige tijd verboden en houdt men zich er doorgaans ook aan, maar de uitbaters in Basel en Duitsland – vooral die in Keulen –